

KRALJEVINA HOLANDIJA

mala zemlja sa velikim potencijalom u agraru

specijalni dodatak

ponedeljak, 13. maj 2019.

Predstavljanje 13 kompanija i sofisticirane proizvodnje hrane: Štand Kraljevine Holandije

Holandsko-srpska agrarna saradnja na uzlaznoj putanji

Mila Mirković

Polozicija pomoćnika za poljoprivredu u ambasadi Kraljevine Holandije ukazuje na značaj koji Holandija pridaje saradnji u oblasti agrara sa Republikom Srbijom. Kao lokalnom ekspertu zadatak mi je da pratim događaje, razvoj i poljoprivrednu politiku različitih sektora poljoprivrede. Na osnovu analize tih pokazatelja, zajedno sa regionalnim atašoom za poljoprivredu, predlažemo adekvatnu saradnju naše dve zemlje na osnovu potreba Srbije i mogućnosti Holandije da odgovori zahtevima. Saradnja i pomoć se ogledaju kroz organizaciju radionica, seminara, javnih diskusija, posete trgovinskih misija, stručnih studijskih razmena, sajamskih nastupa i sl. Takođe, iniciramo projekte u oblastima od značaja za obe zemlje. Sektori koje smo odredili kao prioritet u bilateralnoj saradnji su: proizvodnja jagodastog voća, zatim sektori mlečnog govedarstva i svinjarstva kao i organizovanje proizvođača u adekvatne proizvođačke grupe i/ili asocijacije.

Pomoć u oblasti EU integracija ogleda se u asistenciji pri usaglašavanju regulative i proizvođačkih standarda u prioritetnim sektorima. Sve te aktivnosti organizujemo u saradnji sa resornim ministarstvima, lokalnim samoupravama, stručnim službama i poljoprivrednim proizvođačima. Sarađujemo i sa drugim stranim donatorima koji prepoznaju te sektore kao prioritetne (USAID, GIZ itd). Ništa manji prioritet nam nije saradnja sa poslovnim sektorom. Holandski uspesi na polju poljoprivrede rezultat su višedecenijskog ulaganja, pre svega u znanje, što je rezultiralo pozicioniranjem Holandije kao lidera u proizvodnji sadnog materijala, novih proizvodnih tehnologija, mehanizacije, čuvanja proizvoda i njihove distribucije. Zato ne čudi veliko interesovanje poljoprivrednih preduzetnika iz Srbije za uspostavljanje poslovnih kontakata, ali i za prenos znanja i savremenih tehnologija proizvodnje. To interesovanje nije jednostrano. Treba naglasiti da interesovanje holandskih preduzetnika za saradnju sa Srbijom raste iz godine u godinu. Odeljenje za poljoprivredu ambasade Holandije maksimalno je angažovano na promociji srpskog tržišta i njegovog potencijala u

Holandiji. Imajući u vidu činjenicu da Srbija ima dugu tradiciju u poljoprivrednoj proizvodnji, zatim povoljnu klimu, kao i kvalitetne prehrambene proizvode, naročito voće i povrće, kao i blizinu tržišta, postoji značajan prostor za podizanje proizvodnih kapaciteta i zauzimanje još bolje pozicije na tržištu EU. Ta pozicija je i sada dosta stabilna i u stalnom porastu.

Liberalizacija režima izvoza u EU, koja je na snazi od 2001. godine, svakako je doprinela rastu trgovinske razmene. Proizvođači u Srbiji su prepoznali sigurnost i stabilnost tržišta Evropske unije i dosta su uložili u svoje proizvodne procese, kako u tehnologiju, tako i u sticanje novih znanja. Ako pogledamo situaciju na tržištu EU, činjenica je da primarna poljoprivredna proizvodnja postaje previše skupa za poljoprivredne proizvođače država članica, bez obzira na obim njihove proizvodnje. Zajednička poljoprivredna politika EU sve više ide u

Holandske firme su veoma zainteresovane za saradnju sa srpskim proizvođačima, što se može videti kroz primere porodičnih holandskih firmi koje su svoje proizvodnje, delimično ili gotovo u celosti, izmestili u Srbiju. Naša procena je da će se u narednom periodu takav trend nastaviti

pravcu stvaranja proizvoda sa dodatnom vrednošću, agroekoloških mera, inovacija i napuštanja klasičnih modela podrške za intenzivnu primarnu proizvodnju. Holandske firme su veoma zainteresovane za saradnju sa srpskim proizvođačima, što se može videti kroz primere porodičnih holandskih firmi koje su svoje proizvodnje, delimično ili gotovo u celosti, izmestili u Srbiju. Naša procena je da će se u narednim godinama takav trend nastaviti. Smatramo da je to refleksijsko približavanje Srbije EU i njenim standardima, što je uvek dobar signal za sve investitore.

Jednostavno, aktivan proces pridruživanja EU i ispunjavanje obaveza iz pregovaračkih poglavlja koja se odnose na poljoprivredu (poglavlja 11 i 12) je poput sertifikata za dobru poslovnu klimu u poljoprivredi. To prepoznaju sve firme iz zemalja članica EU. Poznati i usaglašeni standardi u proizvodnji kao i poznata poljoprivredna politika omogućavaju dugoročno planiranje koje donosi stabilnost ovom važnom sektoru. Stabilnost garantuje razvoj.

Autorka je pomoćnica za poljoprivredu ambasade Kraljevine Holandije

Zabeležili smo na štandu Kraljevine Holandije

Aleksandar Stojkov, direktor Hortikultur centra Adria

- Reč je o regionalnom distributeru visokosofisticiranih mineralnih đubriva za intenzivnu proizvodnju iz Holandije u Hrvatsku, Srbiju i Makedoniju. Sve što je vodotopivo od đubriva, biostimulatori, mikroelementi, napredne tehnologije u poljoprivredi koje daju bolji prinos i kvalitet, mi proizvodimo. To su inovativna rešenja, pošto su Holandanci poznati po tome, a mi želimo da to primenimo u regionu. Stručnjaci te firme analiziraju zemljište partnera i na osnovu toga predlažu kombinaciju đubriva koje treba koristiti za uspešniju proizvodnju. Mi ne bacamo đubrivo, već hranimo biljke.

Milenko Pejović, direktor Kompanije Seveplant u Kuli

- Poslujemo u sastavu holandske kompanije Verbeek Boomkwerkerijen B.V. i bavimo se proizvodnjom visokokvalitetnih sadnica jabuka, krušaka, šljiva i trešanja. Proizvodnju smo započeli pre pet godina, na 14 hektara, a sada imamo zasade sadnica na 215 hektara, od čega 85 odsto čine jabuke. U rasadnicima u Kuli i okolini čak 95 odsto je sadni materijal iz Holandije. Sadnice plasiramo na domaće tržište, ali i u Rusiju, Kazahstan i zemlje širom Evrope.

Miloš Vukčević, predstavnik Kompanije HZPC

- U osam opština zapadne Srbije kompanija HZPC okuplja proizvođače semenskog i konzumnog krompira. Početkom ovog veka firma je bila deo projekta koji je finansirala holandska vlada od koje smo dobili mehanizaciju. Imali smo priliku da naučimo holandski know-how i sada se bavimo proizvodnjom semenskog krompira na 80 do 100 hektara. Sve je po ugledu na holandske kooperative. Obezbeđujemo kompletan repromaterijal, proizvođači se bave proizvodnjom, mi otkupljujemo kompletnu proizvodnju sa njive i plasiramo je na tržište u Srbiji i zemljama okruženja. Pre četiri godine dobili smo poziv od najvećeg proizvođača semenskog krompira u svetu HZPC-a da budemo njihovi zastupnici za Srbiju. Na sajmu promovisemo nove sorte i koncepte u proizvodnji krompira.

Slobodan Kragić, stručni savetnik za svinjarsku proizvodnju u Kompaniji De Heus

- Bavimo se proizvodnjom hrane za domaće životinje. Reč je o gotovim smešama sa superima i premiksima. Sedište kompanije je u Šapcu, gde je De Heus preuzeo bivšu Proteinku u kojoj su duplirani kapaciteti, a pridodata je i firma stočne hrane u Čupriji, koja treba da startuje uskoro. Za tri godine De Heus je uspeo da se pozicionira na drugo mesto po količini proizvodnje. Za smeše se koriste žitarice iz Srbije, a tehnologija i premiks komponente su iz Holandije. Kompanija De Heus posluje već više od sto godina, a odlikuje je visok kvalitet stočne hrane i timovi stručnjaka za svaku vrstu uzgoja stoke koji u saradnji sa farmerima određuju sastav hrane.

R. B.

Henk van den Dol, ambasador Kraljevine Holandije u Srbiji

Nastavkom reformi Srbija bi mogla d još privlačnija investiciona destinacija

Holandija je jedna od manjih zemalja Evropske unije, poređenja radi Srbija je gotovo dva puta veća, ali je i najgušće naseljena s obzirom na to da ima više od 17 miliona stanovnika. Treba, međutim, naglasiti da holandski građani izvlače maksimum iz tako ograničenog prostora i upotrebljivog zemljišta. Na to ukazuje i podatak da je Holandija, posle Sjedinjenih Država, najveći izvoznik poljoprivrednih proizvoda na svetu. Holandija je i jedan od najvećih poljoprivrednih proizvođača, koji izvozi poljoprivredno-prehrambene proizvode (povrće, voće, cveće, meso i mlečni proizvodi) u vrednosti od 75 miliona evra. Pomenuću još nekoliko zanimljivih podataka: u ukupnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima četvrtina pripada holandskim proizvođačima. Holandija je dobro pozicionirana i kad je reč o izvozu krompira - četvrtinu svetskog izvoza čini holandski krompir, a još bolje u izvozu cveća - čak dve trećine lukovica cveća koje se prodaju širom sveta dolaze iz Holandije. Osim toga, Holandija je najveći svetski izvoznik semena, čijim plasmanom na inostrano tržište ostvaruje devizni priliv od oko 1,5 milijardi evra godišnje. U ukupnim izvoznim rezultatima izvoz semena učestvuje sa 17,5 odsto. Očigledno je, dakle, da sektori poljoprivrede i hortikulture, koji čine oko 10 odsto holandske ekonomije i radnih mesta, imaju ključnu ulogu - kaže u razgovoru za Danas Henk van den Dol, ambasador Kraljevine Holandije u Srbiji.

● Ovi pokazatelji nedvosmisleno ukazuju na to da je Holandija odlično pozicionirana na svetskoj agrarnoj mapi. U čemu je tajna uspeha, da li i mi možemo nešto da naučimo iz holandskog iskustva?

- Holandija je dobro poznata po međusektorskoj saradnji. Holandani moraju da saraduju da bi preživeli i izašli na kraj sa niskim zemljištem, vodom i plimom, i taj stav prisutan je u svim sektorima ekonomije. Ho-

landija ima jedinstven pristup u poljoprivrednom sektoru, koji mi nazivamo „zlatni trougao“. Reč je o specifičnoj saradnji između poljoprivrednih proizvođača (farmera), akademske zajednice i vlade. Farmeri su organizovani u udruženja kroz koje dolaze do boljih uslova na tržištu, smanjujući troškove proizvodnje i povećavajući profit. Organizujući se u udruženja, farmeri sebe čine značajnim „sparing partnerom“. Saradnja u poljoprivrednom sektoru uključuje sve aktere: farme-

Holandija ima jedinstven pristup u poljoprivrednom sektoru, koji mi nazivamo „zlatni trougao“. Reč je o specifičnoj saradnji između poljoprivrednih proizvođača (farmera), akademske zajednice i vlade

kolegama i da ih zainteresujemo da primene takav, ili sličan, pristup u borbi sa izazovima sa kojima se suočavaju. Osim toga, Holandija je voljna da bude „zemlja mentor“ u poljoprivred-

kog sektora. Preduzetnici stvaraju radna mesta i podstiču ekonomski rast. Oni takođe razvijaju nove proizvode koji se bave socijalnim pitanjima, kao što su digitalizovana rešenja za

ne snage, kao i dobrih izgleda za ekonomski rast. Prisustvo znatnog broja holandskih kompanija siguran je pokazatelj da je Srbija prepoznata kao stabilno tržište na kojem mogu da se primene dugoročni poslovni planovi, i u koje ozbiljne holandske kompanije žele da unesu inovacije, da doprinesu održivosti i poboljšaju odnos prema životnoj sredini. To je dobro za Holandiju, za holandske kompanije, ali i za Srbiju. Takođe, mislim da se pragmatičan, otvoren stav usmeren na rešavanje pro-

prevladao uljulkujući osećaj samozadovoljstva zbog postignutih pozitivnih rezultata. Održivost je ključna reč, tako da je sada fokus na tome da se održi pozitivan impuls kako bi srpska ekonomija ostala na uzlaznoj putanji, a sve to u nastojanju da se omogući dinamičan rast. Osim toga, od predstavnika kompanija često čujem da se suočavaju sa problemima u oblasti vladavine prava, kao i sa neefikasnim funkcionisanjem institucija što samo unazadržuje poslovni ambijent. Rešavanje tih problema je, dakle, od ključnog značaja ako Srbija želi da napreduje. Dok kompanije, na osnovu svojih strategija, donose odluke o ulaganjima, mi ih ohrabujemo da investiraju i posluju u Srbiji. Upravo smo prošlog meseca, u saradnji sa Privrednom komorom Srbije, organizovali holandsko-srpski biznis forum „Voda i energija“, koji je izazvao veliko interesovanje, kako srpskih, tako i holandskih kompanija. To je značajno za Srbiju, ne samo zbog opštih pozitivnih ekonomskih neto-efekata direktnih stranih investicija, već i zbog toga što holandske kompanije tradicionalno sa sobom donose napredne prakse u društvenoj odgovornosti, kao i visoke standarde u bezbednosti na radu, pri zapošljavanju... Kompanije, poput Hajnekena, KupujemProdajem, Levi9 i drugih, koje već uspešno posluju u Srbiji, odlični su primeri za to.

U proteklih pet godina kompanije registrovane u Holandiji investirale su na srpskom tržištu oko dve milijarde evra: Henk van den Dol

re/proizvođače, edukativne i trening centre, univerzitete, logističke centre, distributere, vladu, civilno društvo i potrošače. S druge strane, Holandija je veoma otvorena za javnu raspravu o različitim političkim pitanjima kako bi svi bili informisani i mogli da predvide šta će se događati. Na taj način svi mogu da se pripreme za predstojeće promene i da obezbede dobru poslovnu atmosferu. Ambasada Kraljevine Holandije promovise ovakav pristup kroz seminare, radionice, tehnička predavanja, zajedničke poslovne prezentacije na poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu i slično. Pokušavamo da predstavimo svoj način poslovanja srpskim

nom sektoru u okviru pregovaračkog procesa Srbije sa EU. Razmena iskustava, transfer znanja i saradnja među zainteresovanim stranama kako bi poljoprivredni sektor u Srbiji bio održiv i konkurentan za EU, čine fokus te mentorske uloge.

● Holandija se može pohvaliti dugom tradicijom u razvoju preduzetništva. Koliko je taj segment privrede doprineo da se Holandija pozicionira kao četvrta najkonkurentnija ekonomija na svetskoj rang listi u 2018. godini?

- Holandija, sa svojom veoma dinamičnom ekonomijom, visoko ceni preduzetništvo. Moja zemlja ima dugu tradiciju preduzetničkog duha, koji datira još iz Zlatnog doba. Zahvaljujući tome što je povezala preduzetnike, univerzitete, investitore i inkubatore i to iskombinovala sa odličnim školskim sistemom, efikasnom infrastrukturom i pouzdanom vladom, Holandija je uspešla da postane četvrta najkonkurentnija ekonomija na svetu u 2018. godini. Holandska vlada promovise i podržava inovativno preduzetništvo tako što obezbeđuje bolje finansiranje i stimuliše saradnju između privatnog i istraživač-

zdravstvenu zaštitu koja omogućavaju ljudima da duže žive kod kuće. Pored toga, holandska vlada radi na uspostavljanju bolje povezanosti između obrazovanja i tržišta rada.

● Kako biste ocenili investicionu klimu u Srbiji i zašto je naše tržište interesantno holandskim kompanijama?

- Stanje u srpskoj ekonomiji je danas svakako drugačije nego što je bilo pre nekoliko godina. Rezultati, naročito na makro-fiskalnom polju, su vredni hvale i mislim da su efekti očigledni. I fiskalni deficit i odnos duga prema BDP-u su znatno smanjeni, što doprinosi tome da se javne finansije u Srbiji dovedu na održiviji nivo, kao i da se uspostavi funkcionalna tržišna ekonomija. Veoma mi je drago što vidim da su holandske kompanije iz različitih sektora sve više zainteresovane da investiraju i posluju u Srbiji. U proteklih pet godina kompanije registrovane u Holandiji investirale su na srpskom tržištu oko dve milijarde evra. Srbija je interesantno tržište za holandske kompanije iz više razloga, kako zbog povoljne geografske pozicije, tako i zbog evropske perspektive, kvalifikovane rad-

blema, kakav imaju holandski preduzetnici, dobro uklapa sa srpskim mentalitetom, pa se lako dolazi do dogovora. Osim toga, holandske kompanije, po pravilu, donose inovativna rešenja, bilo da je reč o tehnologiji ili poslovnim procesima, kao i dobru praksu društvene odgovornosti i kulturu otvorenog dijaloga sa javnom administracijom o tome kako da se poboljša poslovna klima. Mi, zaista, vidimo prednosti takve vrste saradnje u nekim od ključnih sektora kojima se bavimo, kao što su poljoprivreda, upravljanje vodama i obnovljivi izvori energije.

● Činjenica je da su reforme već dale rezultate, ali šta bi trebalo dodatno učiniti kako bi Srbija postala još privlačnija investicionih destinacija?

- Izlišno je reći da mi je drago što holandske kompanije u tolikom obimu posluju u Srbiji, i nadam se da će ih ubuduće biti još više. Preduslov za to je sprovođenje daljih reformi usmerenih ka stvaranju povoljnog poslovnog okruženja čime će Srbija postati još privlačnija na mapi investicionih destinacija. Treba još mnogo toga uraditi, ali je važno da se izade na kraj sa zamorom od reformi kako ne bi

● Vaša uloga kao ambasadora Holandije u Srbiji jeste, između ostalog, i jačanje bilateralnih odnosa između naše dve zemlje kako na političkom, tako i na ekonomskom planu. Koliko Vam u toj svojevrsnoj misiji pomažu holandske kompanije koje su se već pozicionirale na našem tržištu?

- Moj tim u ambasadi i ja to radimo kroz više kanala, počev od kulturne razmene, pa do bilateralne podrške ključnim reformama, ali i podrške Srbiji na putu integracija u EU... Jedan od najefikasnijih načina jačanja našeg prijateljstva je da pokažemo ko smo, i u tom pogledu sam naročito ponosan što imamo podršku tima holandskih kompanija, investitora i preduzetnika. Oni sa sobom donose našu tradiciju, inovativne tehnologije, holandski sistem rada, napredne prakse u društvenoj odgovornosti, visoke standarde zaštite na radu... To je tim holandskih kompanija koje svakodnevno razmenjuju iskustva, znanja, robu i usluge sa Srbijom. I ima ih dosta na srpskom tržištu - prema podacima Agencije za privredne registre više od 550.

M. Stevanović

Investitor broj jedan

● Dolazak investitora iz inostranstva podrazumeva i otvaranje novih radnih mesta. Koliko je ljudi iz Srbije zaposleno u holandskim kompanijama?

- Prema podacima Narodne banke Srbije, investicije koje dolaze iz Holandije su, već nekoliko godina unazad, na vrhu investicione liste, što Holandiju čini investitorom broj jedan u Srbiji. Holandske kompanije zapošljavaju više od 15.000 ljudi i uključuju poznata brendirana imena kao što su Hajneken, Maksi supermarketi, u vlasništvu Ahold Deleza, Medikom Filips, Unilever. One pokrivaju širok spektar, uključujući poljoprivredu, IT, upravljanje vodama, maloprodaju i brodogradnju. Zanimljivo je da su mnoge od ovih kompanija odlučile da formiraju zajedničku Holandsko-srpsku poslovnu asocijaciju, što je, verujem, dodatni korak ka još snažnijoj povezanosti naše dve zemlje.

la postane ija

Hert Kits Nuvenkamp, ataše za poljoprivredu Kraljevine Holandije

Danas je izazov da se uz manja ulaganja više proizvede

Statistička slika Holandije

Broj stanovnika:	17,08 miliona
Površina:	42.508 kvadratnih kilometara
Najviša tačka:	322,7 metara, Valslerberh (Valslerberg)
Najniža tačka:	6,76 metara ispod nivoa mora, blizu Niuwekerka na Ajselu (Nieuwekerk aan de IJssel)
Površina ispod nivoa mora:	gotovo jedna trećina
Površina obradive zemlje:	oko 31 odsto, što je više od milion hektara
Broj životinja:	123,5 miliona domaćih životinja

Ataše za poljoprivredu su aktivni širom sveta u ekonomskim odeljenjima 50 holandskih ambasada i pokrivaju u više od 70 zemalja. Upoznajte Herta Kitsa Nuvenkampa, koji je stacioniran u Budimpešti, a kao ataše za poljoprivredu, od septembra 2017, aktivan je u Srbiji, Crnoj Gori, Mađarskoj i Austriji.

- Kao savetnik, ili ataše, za poljoprivredu ja predstavljam holandsku vladu i Ministarstvo poljoprivrede u svom domenu posla. Kad je reč o Srbiji, održavam kontakte sa Ministarstvom poljoprivrede, veterinarskim i fitosanitarnim službama u Beogradu, kao i sa regionalnom vladom u Vojvodini. Holandija i Srbija već dugo održavaju bliske veze u području poljoprivrede. Svake dve godine, visoki predstavnici se sastaju u okviru bilateralne Poljoprivredne radne grupe, koja će se u Srbiji sastati krajem ove godine. Takođe, veoma sam posvećen kreiranju mogućnosti za holandske poljoprivredne kompanije koje posluju u Srbiji, ili planiraju da uđu na srpsko tržište. Neke od holandskih kompanija koje su aktivne na srpskom tržištu možete videti na štendu holandske ambasade u Hali 1. One su prilično brojne i na tu činjenicu sam ponosan. Moja asistentkinja u Beogradu, Mila Mirković, i ja zajednički podržavamo te kompanije.

● Koliko je Srbija značajan segment Vaših aktivnosti i zbog čega je to tako?

- Srbija je jedna od dve najvažnije zemlje u mom poslu a razlog za to je prilično jednostavan. Poljoprivreda je jedan od najvažnijih ekonomskih sektora i u Srbiji i u Holandiji i to nam je zajednička dodirna tačka. Srbija je interesantna zato što ima raznolik poljoprivredni sektor, zahvaljujući svom geografskom položaju - brda i planine centralne i južne Srbije se veoma razlikuju od širokih polja Vojvodine. Ta raznovrsnost obebeđuje veliki potencijal za rast i otvara nove mogućnosti za saradnju između srpskih i holandskih kompanija. Činjenica je, međutim, da proizvodni kapaciteti u Srbiji još nisu u potpunosti iskorišćeni. Taj proces bi trebalo ubrzati, a holandsko znanje i inovacije u oblasti poljoprivrede bi moglo da bude od koristi. Srbija je zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, što je veoma važan detalj kad govorimo o saradnji zato su naše aktivnosti usmerene ka podršci vašoj zemlji na tom evropskom putu. Najveći deo

aktivnosti koje organizuje poljoprivredni tim holandske ambasade u Beogradu usmeren je na transfere znanja. Važno je to da su ta znanja i razmena iskustava usklađeni sa nacionalnim i evropskim zakonodavstvom. Najzad, Vlada Srbije će morati da uskladi nacionalno zakonodavstvo u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije sa evropskim zakonima i da nadgleda sprovođenje i primenu novih pravila. Proizvođači moraju da se pridržavaju tih propisa, ali bi bilo dobro i da ih razumeju. Ako postoji povezanost sa evropskim IPARD resursima (prepristupna pomoć EU za ruralni razvoj) mi, takođe, vodimo računa i o tome.

● Da li holandski poljoprivrednici mogu da računaju na subvencije države i u čemu se ogleda ta podrška?

- Ukratko, odgovor je DA. Holandija finansira doprinosi fondovima EU, iz kojih se sredstva distribuiraju zemljama članicama u skladu sa dogovorenim poljoprivrednom politikom. Neki holandski farmeri dobijaju finansijsku pomoć iz

Stav holandske vlade je da bi subvencijama trebalo ohrabriti proizvođače, uključujući farmere, da organizuju proizvodnju prijateljski nastrojenu prema životinjama i životnoj sredini: Hert Kits Nuvenkamp

Tačno je da u oblasti poljoprivrede mi zarađujemo više nego mnoge druge visoko razvijene zemlje. Ključne reči za takav uspeh su: specijalizacija, saradnja, inovacija, logistika i preduzetništvo

evropskih fondova i to je predviđeno Zajedničkom poljoprivrednom politikom. Za mnoge od njih ta podrška je veoma značajna. S druge strane, uzgajivači svinja i živine ne mogu da računaju na podršku EU. Proizvođači povrća i voća primaju pomoć EU za saradnju unutar proizvodnih organizacija. U globalu, stav holandske vlade je da bi subvencijama trebalo ohrabriti proizvođače, uključujući farmere, da organizuju proizvodnju tako da bude više prijateljski nastrojena prema životinjama i životnoj sredini. Na primer, holandski uzgajivač svinja ne može da dobije pomoć za izgradnju nove štale, ali može da dobije novac za određene investicije usmerene ka dobrobiti životinja.

● Kako objašnjavate to što Holandija, koja ima 4 puta manje zemlje nego Srbija, zarađuje 25 puta više od Srbije?

- Tačno je da u oblasti poljoprivrede mi zarađujemo više nego mnoge druge visoko razvijene zemlje. Ključne reči za takav uspeh su: specijalizacija, saradnja, inovacija, logistika i preduzetništvo. Holandska poljoprivreda je uvek bila fokusirana na izvoz. Podsetiću da je još u 17. veku uspostavljen sistem snabdevanja za stotine holandskih trgovačkih brodova koji su plovili širom sveta radi trgovine. Proizvode je sa polja trebalo brzo transportovati u luke. Prva, uistinu industrijalizovana, zona koja se fokusirala na proizvodnju hrane osnovana u tom periodu nalazila se severno od tadašnje glavne luke Am-

sterdam. Holandija je mala zemlja, ali je drugi najveći izvoznik poljoprivrednih proizvoda na svetu. Međutim, mi takođe i uvozimo znatnu količinu te robe, uglavnom je reč o stočnoj hrani ili sirovinama za druge prehrambene proizvode. Proizvodni lanac je visoko specijalizovan, farmeri se često fokusiraju na jedan određeni deo proizvodnog procesa a proizvođači održavaju blisku saradnju unutar tog lanca i veoma su fokusirani na kvalitet. Decenijama su holandski farmeri, koji inače razmišljaju unapred i rado prihvataju inovacije, zajedno sa istraživačima na univerzitetima i stručnim školama pokušavali da pronađu načine da maksimiziraju prihode prilagođavajući proizvodne tehnike, birajući najbolju genetiku i smanjujući troškove proizvodnje. Danas je izazov da se više proizvede uz manja ulaganja.

● Da završimo sa jednim atipičnim pitanjem za Vas kao eksperta za poljoprivredu. Kakav je Vaš utisak o Srbiji?

- Iako je sedište moje kancelarije u Budimpešti, ja odatle pokrivam nekoliko zemalja u regionu, ali volim da posetim Srbiju zbog ljudi i dobre energije koju na svakom koraku osećam, ali i zbog dobre hrane i vina. I mada je sve znatno drugačije nego u Holandiji, ja se ovde osećam dobrodošlo i kao kod kuće. Još jedan od dobrih razloga da često dolazim u Srbiju jeste uživanje u vožnji kolima kroz prelepe pejzaže.

Lj. Bukvić

Veliki potencijal mekog voća

● Možete li nam reći koji sektor u oblasti agrara ima najveći potencijal rasta?

- Veoma smo fokusirani na sektor mekog voća (jagode, maline i borovnice) koji ima veliki potencijal. Srbija je šampion u proizvodnji smrznutih malina. Svetsko tržište svežeg voća je veliko i raste, i upravo tu se otvaraju nove šanse. Zajedno sa holandskim kompanijama i srpskim partnerima mi razmatramo nove mogućnosti saradnje u toj oblasti. Podsetiću da smo u proteklih šest meseci organizovali dva tehnička seminara o poboljšanju kvaliteta u proizvodnji mekog voća.

Izvoz u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije (2017. godina)

Vrednost ukupnog izvoza iz Holandije:

101 milijarda evra

5 najvažnijih izvoznih proizvoda:

- Materijali i tehnologija (9,1 milijarda)
- Cveće (9,1 milijarda)
- Mlečni proizvodi i jaja (8,9 milijardi)
- Meso (9,3 milijarde)
- Povrće (6,7 milijardi)

Glavni izvozni partneri:

Nemačka, Belgija, Velika Britanija
Holandija je najveći poljoprivredni izvoznik u Evropskoj uniji i drugi najveći izvoznik na svetu

Tranzicija ka cirkularnom modelu poljoprivrede

Hert Kits Nuvenkamp

Poljoprivreda, hortikultura i ribarstvo su važni ekonomski sektori u Holandiji, Srbiji i regionu Zapadnog Balkana uopšte, i znatno doprinose prosperitetu i kvalitetu života u zemljama i ruralnim područjima. Sve zemlje i regioni imaju svoje specifičnosti. Svi težimo tome da proizvodimo zdravu hranu za lokalnu potrošnju i izvoz podjednako. Izazov za naredni period i dalju budućnost leži u većoj proizvodnji uz manja ulaganja, uz pretvaranje poljoprivredne proizvodnje u održivije i cirkularnije vidove produkcije. Holandija je sada započela tranziciju ka takvom cirkularnom poljoprivrednom modelu i sada nam je potrebna vaša inspiracija.

Cirkularna ekonomija

U cirkularnom poljoprivrednom sistemu, ratarstvo, stočarstvo i hortikultura prvenstveno koriste sirovine iz međusobne razmene lanaca snabdevanja i otpadne tokove iz prehrambene industrije i lanaca snabdevanja hranom. Moto je: uradite to na lokalnom nivou ako možete, a na regionalnom ili međunarodnom ako morate. Nedavno usvojena Strategija za zemljište jedna je od ključnih komponenti za cirkularnu poljoprivredu. Proces upravljanja zemljištem ide ka tome da se sve više koristi prerađeno stajsko đubrivo, dok se konstantno smanjuje upotreba veštačkih đubriva. Ukidanje upotrebe veštačkih đubriva koja su bazirana na oskudnim fosilnim sirovinama (fosfat, kalijum, prirodni gas) dodatno će smanjiti emisiju gasova i efekat staklene bašte od čega dolazi prilikom njihove proizvodnje. Dobar kvalitet zemljišta doprinosi ne samo većim prinosima, već služi i kao zaštita od uticaja ekstremnih vremenskih uslova. Zemljište koje sadrži visok nivo organskih materija efikasnije upija vodu i otpornije je na sušu. Takvo zemljište takođe zadržava više azota i minerala, u njemu opstaje širi spektar organizama koji žive u zemlji i doprinosi zdravlju useva.

Stočarstvo znatno doprinosi efikasnoj upotrebi sirovina. Cilj vlade je da se u periodu do 2030. redukuje broj ciklusa nutrijenata u sektoru stočne ishrane i da se krug zatvori na najnižem mogućem nivou. Isхранa stoke je zasnovana prvenstveno na travi, prehrambenim usevima ili ostacima useva sa farme na kojoj se čuva, ili se kupuje od, poželjno je, lokalnih ili regionalnih proizvođača, kao i na ostacima iz pre-

je u okolinu i bez taloženja ostataka. Kontrola korova se sprovodi uz upotrebu mehaničkih ili ekoloških tehnika; korišćenje hemijskih agenasa se smatra krajnjim sredstvom i to samo u slučaju preciznih intervencija. Holandski sektor hortikulture već ima veliki broj karakteristika cirkularnog sistema, iako bi dalekosežniji koraci mogli da budu preduzeti u nekim oblastima (na primer poboljšanje kvaliteta vode i

biodiverzitetu, koji zauzvrat donosi korist poslovanju. To rezultira manjim gubicima kada je u pitanju životna sredina i stvara bolje uslove za specifične vrste povezane sa poljoprivrednim oblastima, uključujući ptice koje žive na pašnjacima i obradivim zemljištima. Inicijative i eksperimenti koji su u skladu sa prirodno-inkluzivnom poljoprivredom i vode ka postizanju klimatskih ciljeva i obnovi prirode dobija-

na i vodoprivrede. Obezbeđena su sredstva kako bi se podstakle inicijative za cirkularnu poljoprivredu, što onda može da posluži kao primer za druge regione.

Da bi održivo ribarstvo postalo stvarnost, neophodno je da vlade iskoriste regionalne i globalne sporazume kako bi se ribarskoj industriji pomoglo da se organizuje na održiv način i da se spreči izlovljavanje ribe. Ta industrija treba da se fokusira najviše na povećanje održivosti i sprečavanje rasipanja, što se postiže inovacijama, jačanjem postojećih i stvaranjem novih partnerstava i novih modela prihoda.

Promena je neophodna

Tokom proteklih decenija poljoprivredni sektor u Holandiji se enormno razvio. Lanci snabdevanja od proizvođača do potrošača funkcionišu veoma efikasno uz niske troškove, a podršku im pružaju naučna istraživanja i stručna usavršavanja na svetskom nivou. Fokus je na racionalizaciji, specijalizaciji i inovaciji: smanjivanje troškova i povećanje proizvodnje. To je rezultiralo proširenjem i povećanjem pritiska na životnu sredinu, uz gubitak biodiverziteta i pogoršanje kvaliteta vode. Osim toga, ekonomske marže su ponekad veoma ograničene, što čini sektor ranjivim u ekonomskom smislu. Kontinuirana smanjenja troškova i povećanja proizvodnje takođe dovode do pritiska na životnu sredinu. Holandska vlada mora da shvati da aktuelni sistem proizvodnje i ponašanje potrošača predstavljaju veliki teret za našu zemlju i planetu uopšte. Holandija je drugi najveći izvoznik poljoprivrednih

U cirkularnom sistemu poljoprivrede moto je: uradite to na lokalnom nivou ako možete, a na regionalnom ili globalnom ako morate!

proizvoda na svetu, što je dostignuće na koje smo veoma ponosni. Ali da bi mogli da ostanemo na toj poziciji, moramo da promenimo način proizvodnje.

S obzirom na to da je holandska ministarka za poljoprivredu Karola Shouten, čerka farmera, ona akcenat stavlja na pronalaženje drugačijeg i održivijeg načina proizvodnje zarad dobrobiti prirode, klime i budućnosti poljoprivrede. Umesto što stalno smanjujemo troškove proizvoda, treba da se fokusiramo na smanjivanje upotrebe sirovina. Poljoprivredni model fokusiran na cirkularne principe će dovesti do ekološki i ekonomski vitalnog preovlađujućeg metoda proizvodnje, koji će biti u ravnoteži sa prirodom i cenjen u društvu. U takvom cirkularnom sistemu, ratarstvo, stočarstvo i hortikultura prvenstveno koriste sirovine iz međusobno povezanih lanaca snabdevanja i otpadnih tokova prehrambene industrije. Cirkularni lanci mogu da budu strukturirani na različite načine: u okviru jedne kompanije, na lokalnom nivou, unutar Holandije ili preko nacionalnih granica. Za mnoge poljoprivrednike u Srbiji ovo možda zvuči sasvim prirodno. Širenje cirkularne ekonomije na međunarodnom nivou, kako bi više zemalja moglo da je primenjuje, ima glavnu ulogu u razvoju cirkularne poljoprivrede. I zbog toga se okrećemo i Srbiji. Radi inspiracije.

Za više informacija o viziji cirkularne poljoprivrede posetite sajt holandske vlade.

Autor je ataše za poljoprivredu Kraljevine Holandije

Cirkularni princip u međusobno povezanim sektorima stočarstva, ratarstva i hortikulture neće biti ograničen na jednu kompaniju

hrambene industrije. Još jedan aspekt sve veće održivosti stočarstva je prelazak na integrisane, održive i nisko-emisione sisteme za smeštaj i uzgoj životinja. To će poboljšati kvalitet životne sredine za ljude i životinje i smanjiti ili sprečiti emisiju gasova staklene bašte, amonijaka, neprijatnih mirisa i čestica. Takve konfiguracije pomažu i prevenciji zaraza. Ovi faktori u kombinaciji sa dobrim uzgojem će omogućiti da upotreba antibiotika bude dodatno redukovana.

Kada je u pitanju ratarstvo cirkularna poljoprivreda podrazumeva usklađivanje kultivacije sa kapacitetom zemljišta uz povećanu preciznost i primenu sofisticiranih planova uzgoja, prilagođeno dubrenje i prevenciju zaraza, štetočina i korova. Moderno oplemenjivanje biljaka, senzorska tehnologija i robotika će biti faktori podrške u ovom procesu. Gde god se koriste pesticidi, to se radi u skladu sa principima integrisane zaštite useva, praktično bez emisije

održivih izvora energije). U kontekstu vizije o cirkularnoj poljoprivredi, važno je istaći odnos između prirode i poljoprivrede - u prirodi je sve deo cirkularnog procesa. Pažljiva kombinacija prirode i poslovnih potreba stoga može znatno da doprinese zaštiti prirode. Jedan pristup koji se dobro uklapa sa cirkularnom poljoprivredom je prirodno-inkluzivna poljoprivreda; zapravo, ovi koncepti se izvesnoj meri i preklapaju.

Prirodno-inkluzivna poljoprivreda kreće od pretpostavke da je moguće poboljšati prirodu posredstvom poljoprivrede i koristiti prirodu za poljoprivredu. Ključni ciljevi su pažljivo korišćenje prirodnih resursa, održivo upravljanje zemljištem i smanjivanje emisija na minimum. Dok je u cirkularnoj poljoprivredi naglasak na zatvaranju ciklusa minerala i sirovina, prirodno-inkluzivna poljoprivreda se fokusira na odgovorno korišćenje prirode i prirodnih procesa. Kombinacija ova dva pristupa vodi ka snažnijem

ju nadoknadu od holandske vlade.

Cirkularni princip u međusobno povezanim sektorima stočarstva, ratarstva i hortikulture neće biti ograničen na jednu kompaniju, već će se proširiti na mnoštvo kompanija na regionalnom nivou. Na primer, uzgajivač stoke bi mogao da saraduje sa ratarima u regionu tako što će napraviti sporazume o proizvodnji hrane za stoku u njihovom regionu i proizvodnji visoko kvalitetnog organskog đubriva. Na taj način, uzgajivači mogu da razviju svoje sopstvene planove i da efikasnije zatvore ciklus nutrijenata. Jedan region može da se razlikuje od drugih po proizvodnji tipičnih proizvoda i ukusa napravljenih u svom sektoru. Oblasti kao što su Betuwe i Vechtald su to radije zato što se karakteristike i svojstva zemljišta, vode i predela veoma razlikuju u ovim regionima. Inter-administrativni program (IAP) stvorio je osnov za saradnju između nacionalne vlade, opština, pokraj-

Dragocena razmena iskustava

Kada je u pitanju cirkularna poljoprivreda, Holandija želi da uči od drugih zemalja, uključujući i Srbiju. Na primer, kako se otpad iz poljoprivrednog i prehrambenog sektora ponovo iskoriscava u Srbiji? Kako održavate zemljište zdravim na tradicionalnij način? Naravno, postoje i druga pitanja i problemi o kojima treba da se razgovara i pristupi koje treba podeliti. U tom cilju, poljoprivredni tim holandske ambasade u Beogradu organizuje na Poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu (13. maja od 11 do 13 časova) seminar „Cirkularna ekonomija i cirkularna poljoprivreda: Primeri održivog uzgoja na Zapadnom Balkanu“. Pridružite nam se i neka vas inspirišu primeri iz Srbije, Bosne, Holandije i dve međunarodne organizacije - FAO (Organizacija Ujedinjenih nacija za ishranu i poljoprivredu) - regionalne kancelarije za Evropu i Centralnu Aziju (REU) i Globalnog instituta za zeleni rast (GGGI), obe sa sedištem u Budimpešti. Za više informacija pogledajte Fejsbuk stranicu ambasade.